

УДК 371.134

Ірина Янкович, аспірантка

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПОЛЬЩІ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

У статті виявлено суперечності у підготовці вчителів у вищих закладах освіти Польщі до виховної роботи з учнями та визначено шляхи усунення проблем і реалізації позитивних перетворень у галузі професійної педагогічної освіти. Доведено доцільність створення цілісної системи підготовки вчителів, встановлення зв'язків педагогічних ВНЗ з суспільними виховними інституціями, організації виховання студентів як суб'єктів педагогічного процесу, збільшення кількості годин на вивчення педагогічних дисциплін та проведення педагогічних практик, відображення у змісті педагогічних курсів знань з аксіології, організації праці, управління, розширення наукових досліджень із проблеми підготовки вчительських кадрів.

Ключові слова: підготовка вчителів, виховна робота з учнями, професійна педагогічна освіта, педагогічна діагностика, аксіологія.

Лит. 11.

Ірина Янкович, аспірантка

Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка

ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ПОЛЬШИ К ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ С УЧЕНИКАМИ

В статье выявлены противоречия в подготовке учителей в высших учебных заведениях Польши к воспитательной работе с учениками и определены пути устранения проблем и реализации положительных преобразований в области профессионального педагогического образования. Доказана целесообразность создания целостной системы подготовки учителей, установление связей педагогических вузов с общественными воспитательными учреждениями, организации воспитания студентов как субъектов педагогического процесса, увеличение количества часов на изучение педагогических дисциплин и проведения педагогических практик, отражение в содержании педагогических курсов знаний аксиологии, организации труда, управления, расширение научных исследований по проблеме подготовки учительских кадров.

Ключевые слова: подготовка учителей, воспитательная работа с учениками, профессиональное педагогическое образование, педагогическая диагностика, аксиология.

Iryna Yankovych, Postgraduate Student

Ternopil National Pedagogical University by Volodymyr Hnatiuk

PROBLEMS OF TEACHERS' TRAINING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF POLAND TO EDUCATIONAL WORK WITH STUDENTS

Contradictions in the teachers' training in higher education institutions of Poland to educational work with pupils have been found out in the article. Ways of removing the problems and the implementation of positive changes in the field of vocational pedagogical education have been determined. The expediency of creating a complete system of teachers' preparation, establishment the connections between pedagogical universities and public educational institutions, organization of students' education as subjects of educational process, increasing the number of hours to studying the pedagogical subjects and conducting the educational practices, reflection of axiology, work organization, management knowledge in the content of pedagogical courses, expansion of scientific researches according to the problem of the training of the teaching staff has been proved.

Keywords: teachers' training, educational work with pupils, vocational pedagogical education, educational diagnostics, axiology.

Постановка проблеми. Незважаючи на економічне піднесення, підвищення рівня життя народу, зростання якості підготовки фахівців, у європейських державах залишаються актуальними виховні проблеми як серед дітей та молоді, так і серед дорослого населення. Залежність від психоактивних речовин, агресія, насильство, руйнування традиційних

моральних норм тощо – ці негативні явища не тільки не вдається подолати, вони часто поглиблюються. Стає зрозумілим, що для усунення гострих виховних проблем необхідно застосувати комплексний підхід: не тільки акцентувати увагу педагогів загальноосвітніх закладів на виховній роботі, а й удосконалити підготовку вчителів, скоординувати діяльність

школи та суспільних виховних інституцій, поліпшити співпрацю з родиною. Євроінтеграційні процеси спонукають до вивчення досвіду виховання у європейських державах, передусім у Польщі, яка має спільні історичні корені з Україною, здійснює всебічне міжнародне співробітництво у різних напрямках сучасної науки, вирішує подібні проблеми у формуванні готовності вчителів до професійної діяльності, а також у профілактиці й подоланні негативних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання теорії і практики виховання та підготовки майбутнього вчителя до неї відображені у численних дослідженнях українських та польських науковців. Теоретико-методичні засади виховної роботи у Польщі обґрунтували Я. Корчак (J. Korczak), Т. Левовицький (T. Lewowicki), Л. Зажецький (L. Zarzecki), Т. Дабровська (T. Dąbrowska), В. Войцеховська-Харлак (W. Wojciechowska-Charlak), К. Конажевський (K. Konarzewski), Й. Конопніцький (J. Koponicki), М. Лобоцький (M. Jobocki), В. Суходольський (W. Suchodolski), М. Танась (M. Tanaś), Ф. Шльосек (F. Szlosek) та ін. Проблеми підготовки майбутнього вчителя у Польщі відображені у працях українських учених К. Біницької [1], А. Василюк [2], І. Мищишин [5], Д. Наконечної тощо та польських авторів Е. Вишневської [3], К. Денека [7], Х. Квятковської, Р. Квасніци, Т. Левовицького [7], Я. Морітза [6] тощо. Заслуговує на увагу висновок Я. Морітза, зроблений на основі досліджень В. Холмса, Ж. Квінцінського, Р. Осовського та ін., „що професійну підготовку вчителя будь-якого рівня можна вважати соціальним явищем і соціально-педагогічним процесом, який має пролонгований характер і за яким можна спостерігати протягом кількох років. А своєчасне діагностування якості підготовки вчителя до навчальної і виховної роботи та запобігання упущенням у цьому складному процесі може застерегти вищу школу від неповноцінної підготовки випускників до професійної діяльності в школі та позашкільних інституціях” [6, 3]. Отже, фактично автори вказують на наявність суперечності між необхідністю створення відкритої, пов’язаної із суспільною, системи підготовки вчителя та недостатнім зв’язком навчально-виховного процесу вишів із соціальними виховними інституціями.

На основі аналізу досліджень учених, результатів інтерв’ю з провідними вченими Польщі, з’ясовано, що у педагогічних навчальних закладах Польщі більше уваги приділяється

підготовці учителів до навчальної діяльності, ніж до виховної роботи в школі. Процес формування готовності майбутніх педагогів до виховання учнів не став предметом окремого дослідження. У наукових працях не виявлено шляхів для морального оздоровлення суспільства, які пропонують учені педагогічних закладів освіти на сучасному етапі. Не проаналізовано форми, методи й технології формування готовності студентів до виховання дітей та роботи із сім’ями й суспільними інституціями.

Мета статті: виявити суперечності у підготовці вчителів у вищих закладах освіти Польщі до виховної роботи з учнями та визначити шляхи усунення проблем і реалізації позитивних перетворень у галузі професійної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. На переломі тисячоліть у Польщі, як і в усьому світі, загострилися соціально-виховні проблеми: поглибилися патологічні явища серед дітей та молоді, відбулося загальне падіння універсальних норм моралі, змінилися ідеали. Одним із шляхів загального оздоровлення суспільства є підготовка вчителя до виховної роботи з дітьми.

Система освіти Польщі відрізняється від української. Після однорічного дошкільного навчання діти з 6 – 7 років вступають до початкової школи (podstawowa szkola), яка нараховує 6 класів; згодом – до трирічної гімназії. Отже, унайскладніший (перехідний) період життя (12 – 13 років) учні, вступаючи у гімназії, зустрічаються з новими педагогами, які повинні здійснювати цілеспрямований виховний вплив на гімназистів, не знаючи особливостей їх попереднього розвитку. Очевидно, українська система освіти має у цьому відношенні переваги: дитину від четвертого до дев’ятого класу (від 10 до 15 років) виховують ті самі педагоги.

Зважаючи на наявність соціально-виховних явищ, які потребують профілактики й усунення, у центрі уваги реформаторів шкільництва постає проблема педагогічної освіти. Система професійної підготовки вчителів у Польщі складається з академій та університетів і здійснюється за рівнями “ліценціат”, “магістр”. У центрі уваги викладачів та науковців знаходяться питання формування готовності студентів до навчальної діяльності. Проте спільною проблемою як українських педагогічних вишів, так і польських, є виховання самого майбутнього вчителя. У школах він відтворюватиме ті ж виховні підходи, форми й методи виховання, які застосовували до нього. Отже, існує суперечність між необхідністю

опануванням майбутнім педагогом інноваційних форм і методів виховання учнів і недостатньою концентрацією уваги на вихованні самого студента. Це при тому, що реформатори сходяться на думці: вчитель є особливою соціальною особистістю в нових умовах. Він має знати, розуміти своє “Я”, місце і роль у світі. Майбутній педагог повинен вміти організувати власне життя з урахуванням перспектив майбутнього [6, 21]. Отже, постає проблема обґрунтування теорії виховання студента у вищому навчальному закладі, вміння реалізувати виховні ідеї у практичній діяльності. Створення відкритої, комплексної, тісно взаємозв’язаної із суспільними виховними інституціями системи підготовки вчителів до виховної роботи з учнями передбачає формування здатності у студентів до вирішення практичних завдань, а це зумовлює необхідність вже у навчально-виховному процесі вишів пов’язати теорію з практикою. Проте гармонії у їх поєднанні не вдалося досягнути ні в українській системі професійної підготовки фахівців, ні у польській. У “Рапорті про стан освіти Польщі у 2010 р.” акцентується увага, що “у підготовці вчителів недостатньо виражена практична складова, замало зв’язку теоретичних предметів зі шкільною практикою. Вишкіл, здобутий під час навчання, не в стані забезпечити можливість вирішення більшості проблем, з якими вчитель зустрічається під час професійної діяльності” [9].

Для удосконалення психолого-педагогічних компетентностей студентів, поліпшення зв’язку теорії з практикою Міністром науки і вищого шкільництва Польщі 17 січня 2012 року було видано розпорядження щодо встановлення стандартів із підготовки до виконання професійної педагогічної діяльності. Відповідно до нього студенти мають набути знання психологічних та педагогічних наук для розуміння процесів розвитку, соціалізації, виховання, навчання і наування; набути уміння і компетентності, необхідні для комплексної реалізації дидактичних, виховних і опікунських завдань школи, самостійної підготовки для забезпечення потреб учнів; здійснювати комунікацію за допомогою сучасних технік; набути етичної культури; бути практично підготовленими для реалізації педагогічних (дидактичних, виховних, опікунських) завдань тощо [10]. Підготовка студентів до виховної роботи відбувається в процесі вивчення низки психологічних і педагогічних навчальних дисциплін: вступу до педагогіки, вступу до психології, педагогіки, теоретичних основи виховання, історії виховання тощо. Проте вченими

висловлюються ідеї щодо збільшення кількості годин для вивчення педагогічних дисциплін та на проходження педагогічної практики. Окрім того, у самому змісті педагогічних дисциплін варто відобразити знання аксіології, глибше відобразити систему цінностей, що дасть змогу студентам набути вміння виховувати особистість у дусі гуманізму, демократизму, віддану Батьківщині, готову поважати Конституцію Республіки Польща тощо. Провідними методами формування готовності до виховання є методи інтерактивного навчання, зокрема робота в групі, а також моделювання ситуацій, ігрові, проектні методи та ін. Варто акцентувати увагу на методах оцінки, які дають змогу сформуванню у вихованцеві здатність до самооцінки і самоконтролю [8, 442 – 444]. Польськими педагогами виокремлено з-поміж інших методи ідеалу, об’єктивізації зла тощо. Відокремлення зла від вихованця здійснюється гуманно: щоб перемогти зло, треба боротися з ним, але не зі злістю. Не слід боротися із самим вихованцем. При цьому треба допомогти учневі усвідомити проблему, добиватися свідомої дисципліни, підносити гідність дитини, показувати ідеал, можливий для наслідування. Майбутній учитель повинен “виховувати дітей і молодь в дусі миру, свободи, толерантності, екологічної відповідальності, правових норм, гуманістичних потреб, здатності відповідати загальноєвропейським та суспільним стандартам і нормам” [7, 122].

У системі підготовки майбутнього вчителя вагоме місце відводиться педагогічній діагностиці та формуванню у студентів діагностичних умінь, здатності їх реалізувати в роботі з важковиховуваними дітьми й дітьми, що мають вади в розвитку. Відповідно до розпорядження Міністра народної освіти від 30 квітня 2013 року в дошкільних закладах, школах і позашкільних закладах поліпшено організацію психологічно-педагогічної допомоги дітям. Така допомога призначена для задоволення індивідуальних освітніх потреб, виявлення індивідуальних можливостей учнів, вирішення проблем неповносправності, соціальної дезадаптації, відставання у навчанні, важковиховуваності, пов’язаної з побутовими умовами учня, у кризових або травматичних ситуаціях тощо [11]. У Польщі акцентується увага на тому, що класний керівник є вихователем, опікуном і порадином. У наукових концепціях все частіше доводиться необхідність формування у педагогів управлінських та організаційних умінь [3]. Адже вихователь у школі є менеджером, інспіратором, інтегратором, він має вміти організувати співпрацю з батьками,

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПОЛЬЩІ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

позашкільними закладами, молодіжними організаціями.

Отже, на часі реалізація у педагогічних ВНЗ реформаторських ідей, висунутих як науковцями, так і педагогами-практиками й суспільними інституціями для підготовки студентів до виконання широких виховних функцій. Доцільно створювати інституції, які б здійснювали наукові дослідження з проблеми підготовки вчительських кадрів [7, 36].

Висновки. В умовах сьогодення, незважаючи поглиблення патологічних явищ серед дітей та молоді, вишкіл майбутніх педагогів не є адекватним для відповіді на загрози сучасності. Аналіз наукових досліджень польських учених із проблем формування готовності студентів до виховної діяльності, реального стану професійної підготовки вчителя дає змогу стверджувати, що професійна підготовка вчителів Польщі ще не достатньо інтегрована з потребами школи, не стала частиною цілісної суспільної системи, оскільки не враховує основних проблем і труднощів сучасності, не готує вчителів до оволодіння різними формами роботи у позанавчальній і позашкільній діяльності; до співпраці з учнем і батьками. У педагогічних закладах освіти недостатньо розвинена теорія виховання студента, який має розуміти своє “Я”, місце і роль у світі; повинен знати, як жити, визначати перспективи майбутнього.

Основними шляхами поліпшення готовності вчителів до виховної діяльності є створення цілісної системи їх підготовки, у якій існували б зв'язки із суспільними виховними інституціями, відбувалося виховання студентів як суб'єктів педагогічного процесу, була збільшена кількість годин на вивчення педагогічних дисциплін та проведення педагогічних практик. Перспективами удосконалення підготовки майбутнього вчителя є також поліпшення викладання предметів психолого-педагогічного циклу, відображення у змісті педагогічних курсів знань з аксіології, організації праці, управління. На часі також розширення наукових досліджень із проблеми підготовки вчительських кадрів.

1. Біницька К. *Розвиток вищих педагогічних шкіл у Республіці Польща (друга половина XX – початок XXI ст.): монографія* / Катерина Миколаївна Біницька. – Хмельницький: видавець ФОПЦюпак А.А., 2013. – 239 с.

2. Василюк А.В. *Професійно-педагогічна підготовка вчителів у Польщі (1989 – 1997 рр.): дис. канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти* / Василюк Алла Володимирівна. – К., 1998. – 184 с.

3. Вишневецька Е. *Удосконалення підготовки вчителів у Польщі відповідно до вимог ринку праці [Електронний ресурс]* / Ева Вишневецька // *Порівняльно-педагогічні студії*. – 2012. – № 4(14). – Режим доступу: <http://pps.udpu.org.ua/article/view/18824/16548>

4. Корчак Л. *Запобігання патологічним явищам серед дітей та молоді у школах в період трансформації устрою [Електронний ресурс]* / Леонора Корчак, Данута Гайдус // *Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал*. – 2002. – № 4 (8). – С. 165 – 173. – Режим доступу: <http://npo.org.ua/images/2002/4/Korchak.pdf>

5. Мицишин І. *Удосконалення професійної підготовки вчителів у Польщі в контексті інтеграційних змін [Електронний ресурс]* / Ірина Мицишин. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/Pedagogika/periodic/visnyk/19_1/20_myshchysyn.pdf

6. Моріміз Я. *Система професійної підготовки вчителя і шляхи її оптимізації в умовах розвитку сучасної освіти Польщі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13. 00. 04. – “теорія та методика професійної освіти”* / Януш Моріміз. – К., 2004. – 49 с.

7. Denek K. *Kształcenie zawodowe nauczycieli w kontekście reformy edukacji / Problemy pedagogiczne w przełomie XX i XXI wieku / pod red. Z. Jasińskiego i T. Lewowickiego. Opole: Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, 2000. S. 121 – 130.*

8. Nowak M. *Teorie i koncepcje wychowania / Marian Nowak. – Warszawa: Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, 2008. – 580 с.*

9. *Raport o stanie edukacji 2010 [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://eduentuzjasci.pl/pl/component/content/article/126-informacje/artykul/233-raport-o-stanie-edukacji-2010.html>

10. *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20120000131

11. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach [Електронний ресурс]* // *Dziennik Ustaw*. – 2013. – poz. 532. – Режим доступу: http://www.kuratorium.waw.pl/files/f-6104-2-nowa_pomoc_psychologiczno_pedagogiczna_z_2013_r.pdf

Стаття надійшла до редакції 17.06.2014

